

A tanterv ezt a következőképpen fogalmazza: „az esztétikum iránti fogékonyság és az ízlés nevelése...” ez pedig időigényes munka. A tanulók ízlését a kellő számú gyakorlás és a jó hatások érlelése alakítja. Bár tudjuk, hogy ez a típusú fejlődés nem lineárisan halad. A változatos feladatok megerősítik a folyamatot, ugyanazok ismételtetése elszürkíti. Az irányítás nélküli „próba-szerencse” találgatás érdekes a tanárnak egy adott szituációban, és hasznos lehet pszichológiai kísérlethez, de a rendszeres magára hagyottság nem fejleszt alkotó képességet.

A szokatlan, feszültséget keltő, újszerű megoldásokat nem mindig fogadják el a tanulók, annak ellenére sem, hogy maguk készítették. Az ízlés a leglassabban fejlődő képződmény. Tanári irányítás mellett, jól szervezett tanórán kibontakozik a tanuló, s a célszerű feladatsorokból a legtöbbet kaphat: az önkifejezés képességét.

HEGEDŰS ANDRÁS NÉ

Szeged

Kulturális foglalkozások a napközi otthonban

A kulturális foglalkozások anyagának összeállítását minden esetben körültekintés, gondos válogatás előzi meg. Az a célunk, hogy tanítványaink a foglalkozásokon szórakozzanak, élményeket szerezzenek, és fogékonnyá tegyük őket a különböző művészeti ágakhoz tartozó alkotások élvezésére, megszerettetésére. Emellett gyakoroljuk a szép versmondást és az élő beszédet, fejlődik a figyelmük, erősödik az akaratusuk, kitartásuk, határozottabbá válik a fellépésük.

Csoportommal 4–5 hét kulturális foglalkozásainak anyagából műsort szoktunk összeállítani. Például rendszerezünk, összefoglaljuk az egy-egy évszakkal, hónappal, eseménnyel, ünneppel, népszokással kapcsolatos ismereteinket, s ezt bemutatójuk, előadjuk a többi napközis csoport előtt. Tanítványaim így nemcsak sikerélményekhez jutnak, hanem maguk is tapasztalják, hogy munkájukkal másoknak is örömet szereztek.

Az alábbiakban téli összeállításunkból mutatok be három foglalkozást. (Megjegyzem, hogy a bemutató foglalkozáson „Téli hónapok” címmel a három anyagból összeállítást mutattunk be.)

DECEMBER

Télapó ünnep és karácsony

(Diszletünk egy feldíszített fenyőfa volt. Ekörül álltak és játszottak a gyerekek.)

Narrátor:

Sok száz évvel ezelőtti legenda szerint egy Miklós nevű püspök a névnapján – december 6-án – egy szegény család három leányát úgy ajándékozta meg, hogy éjszaka pénzt dobott be az ablakukon. Innen ered az a szokás, hogy Miklós nap reggelén a fényesre tisztított cipőkbe cukorkát, csokoládét, szaloncukrot tesznek a szülők és a nagyszülők. Ez a „Télapó” ajándéka.

1. Hull a pelyhes, fehér hó – dal (nyugat-európai gyermekdal – Róssa Ernő).
2. Csodálatos karácsony az erdőben – francia mese.
3. Suttog a fenyves – dal (népdal – Weöres Sándor).
4. Donászy Magda: Télapó az erdőben – verses mese, előadása bábokkal történt (Donászy Magda: Körjáték c. kötet.).
5. Pattanj, pajtás! – dal (népdal – Szőnyi Erzsébet).
6. Télapó itt van – dal (népdal – Donászy Magda).
7. Bújdosó Ágnes: Huncut Miska mikulása – vers (gyűjtés).

Narrátor:

A karácsony a szeretet és a béke ünnepe. Ilyenkor mindannyian örömet akarunk szerezni egymásnak, ezért ajándékokkal kedveskedünk szeretteinknek.

1. Ezüst szánkót hajt a dér – dal (Gazdag Erzsí-Kodály Zoltán).
  2. A hópelyhek tudták – mese előszóval (Bakó Ágnes: Széllébélt karácsony c. kötet).
  3. Kiskarácsony, nagykarácsony – dal (népdal, 1. osztályos énekeskönyv).
  4. Weöres Sándor: Nöl a dér, álom jár – vers (Weöres Sándor: Ha a világ rigó lenne c. kötet).
  5. Jaj, de pompás fa! – dal (3. osztályos énekeskönyv, Bárdos Lajos).
  6. Donászy Magda: Karácsony, Karácsony van – versek (Donászy Magda: Körjáték c. kötet).
  7. A zöld fenyőfán – dal (szlovák dallam – Petneki Jenő), körjáték a fa körül.
  8. Gabi karácsonya – diafilm vetítése.
  9. Fenyőünnep immár eljő – dal (népdal – Weöres Sándor).
  10. Móra Ferenc: Szép karácsony, szép zöld fája – mese (Móra Ferenc válogatott elbeszélései).
- Andersen: A kis gyufaárus lány c. meséjét is szoktam olvasni: Andersen: Mesék és történetek c. kötet.
11. A hajnali harangszónak – népdal.
  12. Magyar karácsony – Népek karácsonya – lemezhallgatás.
- (Közben kartonból készült, felállítható, színes papírokkal díszített kis fenyővel ajándékoztuk meg az elsősöket.)
- A dalok Kodály Zoltán: Kis emberek dalai c. füzetében és az Ének-zene az óvodában c. kötetben találhatók.

JANUÁR

Tél

1. *Kivetített diakép* – Brueghel: Téli táj.
Zene: Vivaldi: A négy évszak – A tél I. tétel – lemezhallgatás.
(Az elhalkuló zenében megszólalt a *narrátor*.)

Ha naptárad kinyitod –
január kezdődik ott.
Január, január,
csupa hó a láthatár.
Údvar, pitvar hótól ropog,
kék homályba bújít a nap,
kályháinkban jó tűz lobog,
szálló füstjük égre csap.

(Marsak: Kerek esztendő – Január)

(A *zene* felerősödött, majd elhalkult.)

2. Davies: A tél szépsége – vers (2. osztályos olvasókönyv – nem a teljes vers).
3. Várnai Zseni: Hull a hó – vers (Cini-cini muzsika – óvodások verseskönyve).
(*Zene* a II. tételből.)
Kivetített diakép: Fényes Adolf: Behavazott város.
4. Kiss Dénes: Hópillék – vers (Kiss Dénes: Tiki-taki, fateke c. kötet).
5. Hull a hó is – dal (finn dal – Csukás István; Európai gyermekdalok, I. kötet), csak az első versszakát énekeltük.

Narrátor:

A tél szépsége csodálatos. Még az állatok is különös módon érzékelik.

6. Félix Salten: Bambi (részlet magnóról):

Egy napon egy fiatal szarka szállt át a réten. Valami fehér, hűvös hullott a szemébe, még egyszer, még egyszer, fátulat ejtett pillantása elé, és apró, fehér, vakítóan fehér pelyhecskék táncoltak körülötte. A szarka csattogva megállt röptében, fejét felemelte, és magasabbra szállt a levegőben. Hiába, a fehér, hűvös pelyhecskék ott is elérték, és újra a szemébe hulltak. Még egyszer kihúzta magát, és még magasabbra emelkedett.

- Ne fáradozzék, lelkem! – kiáltott rá a varjú, aki szintén éppen arra repült – Ne fáradozzék! Olyan magasra nem tud szállni, hogy ezek a pelyhecskék utol ne ériék. Ez a hó!
- A hó? – csodálkozott a szarka, és küszködött a fürgeteg ellen.
- No, persze – mondta a varjú –, most éppen tél van, és ez itt a hó.
7. Jaj, de árva – dal (Gazdag Erzsí-Kodály Zoltán; Kodály Zoltán: Kis emberek dalai).
  8. Tasnádi Varga Éva: Hullj csak, havacska! – vers, pálcikababokkal adtuk elő (gyűjtés).

Narrátor:

Az állatok sokat szenvednek a hidegtől. Nincs eleségük. Még egymást is elpusztítják.

9. Félix Salten: Bambi – (részlet magnóról).

Az erdőben... a tél tartós volt... a levegő tiszta... könnyű és erővel teljes... Énekelt a hidegtől... minden csendes volt, de mindennap történt valami iszonyatos. Egyszer a varjak megtámadták nyúl barát kisfiát, aki ügyis betegen feküdt, és borzalmas módon megölték. Sokáig és szánalmas módon hallatta panaszszavát. Nyúl barát éppen úton volt, és amikor közölték vele a szomorú hírt, egészen magánkívül volt. Egy más esetben a mókus futott fel s alá a torkán nagy sebbel, amelyet a nyest harapott rajta. A csodával határos, hogy a mókus el tudott szökni előle... Rohant vészettül. Időnként megpihent, leült, kétségbeesetten emelte fel első lábait, ijed-
tében és bánatában a fejéhez kapott, és ezalatt fehér melléből egyre patakzott piros vére. Egy álló óráig szaladgált így, aztán hirtelen összecsuklott, esetlenül veresett egyet-kettőt az ágon, és holtan zuhant a hóba. Nyomban ott termett néhány szarka, hogy lakomázzék a holttesten. Megint más alkalommal a róka szétépte a szép, erős fácánt, amely általános tisztületnek és szeretetnek örvendett. Halála széles körben részvétet keltett, és fölöttébb szánták vígasztalan özvegyét... Senki sem érezte többé biztonságban magát, mert mindez fényes nappal történt.

10. Micimackó – lemezhallgatás.

11. Donászy Magda: A tücsök és a hangya – verses mese, La Fontaine meséje nyomán, pálcikababokkal adtuk elő (Donászy Magda: Körjáték c. kötet).

12. Takáts Gyula: Cinege, binege – vers (Takáts Gyula: Dorombol a hold).

13. A kisnyúl didereg... (Gazdag Erzsí-Ádám Jenő, a Hull a hó, hull a hó c. vers 2. és 3. versszakát énekeltük (3. osztályos énekeskönyv)).

Narrátor:

A télnék nagyon örülnek a gyerekek. Lehet szánkázni, korcsolyázni, sietni, hőembert építeni.

14. Gazdag Erzsí: Hőember – vers (Gazdag Erzsí: Mesebolt c. kötet).

15. Országúton nagy a hó – dal, furulyakisérettel (Csukás István-Kodály Zoltán; Kodály Zoltán: Kis emberek dalai).

16. Kosztolányi Dezső: Szánkázunk! – vers (2. osztályos olvasókönyv).

17. Weöres Sándor: Száncsengő – vers (Weöres Sándor: Ha a világ rigó lenne c. kötet).

18. Mozart.: Utazás szánon – lemezhallgatás.

19. Találós kérdések, mondatkiegészítés:

I. Közületek ki látott
ilyen furcsa virágot?!
Nincsen semmi illata,
nem köthetem csokorba,
vázába se tehetem,
s eltűnik a melegen!
(Jégvirág)

II. Fagytól, jégtől sose fél,
s szánon szalad – ő a ...
(Tél)

III. Égből hullok,
fehér vagyok,
szeretem a
kemény fagyot.
Siklik rajtam
szánkók talpa,
víg csatákban
vagyok labda.

De ha olvad,
vizzé válok,
pára leszek,
égbe szállok.
(Hópehely)

20. Szállongó szél – német dal (Európai gyermekdalok, II. kötet).

21. Andersen: Hókirálynő – diafilm vetítése.

FEBRUÁR

Farsang

Narrátor:

A farsang a vidám szórakozások, táncos multságok, evés-ivások ideje. Nálunk karneválnak is nevezik a farsangi bált, melyre az emberek jelmezbe öltöznek, táncolnak, tréfálkoznak.

(A gyerekek szétszórtan álltak. Mindenkinek valamiféle áru: csizma, ködmön, kosárban alma, trombiták, kendők, kolbász volt a kezében. A farsangi csákok, sapkák, szemüvegek, dudák is a vásár hangulatát keltették. Ezeket fonalra fűztük, a fonalat kifeszítettük.)

Vásári jelenet:

Kikiáltó:

Babák, bábok,
bábuk bálja,
kezdődik itt
nemsokára.
FigyeljeteK, gyerekek!
Meghívómat
kikiáltom,
vegyetek részt
mind a bálon.
Uccu! Ott a helyetek!

Babák, bábok,
bábuk bálja,
hivatalos
a vásárra,
ti is mind ott legyetek.
A vásárnak
nincsen párja
mókák, árúk,
árak bálja,
portékáját
ott kínálja
bohó Bábos Benedek!
(Kiss Dénes: Bábu bál)

(Vevők és eladók lépnek ki a vásárosok közül, kezükben portékáikkal.)

1. Olcsó az alma,
Itt van halomba,
aki veszi, meg is eszi,
olcsó az alma!

2. Kis trombitát vegyenek,
pirosat, fehéret,
lilát, sárgát, kéket!

4. Van-e csizma eladó,
hóba-sárba mindig jó?
Van kis csizma eladó, szép varrás a szárán,
hogya ílyet hordanék, bizony sose bánnam.

3. Mézesbábot vegyenek,
tükrös-szívet, szépet!

5. Van-e ködmön eladó,
szélbe-fagyba mindig jó?
Van kis ködmön eladó, szép hímzés a vállán,
hogya ílyet hordanék, bizony sose bánnam.

(Weöres Sándor: Vásár)

6. Van-e szoknya eladó,
tarka-barka, suhogó,
a derékra simuló,
nyárba-télbe jó.

Nincsen szoknya vehető,
csak egy régi lepedő,
ráncos, rojtos, repedő,
üsse meg a kő.

(Weöres Sándor: Táncnóta)

7. Paripám csodaszép pejko,
ide lép, oda lép, hejhó!
Hegyen át, vizen át vágat,
nem adom, ha ígérsz százat.

Amikor paripám ballag,
odanéZ valahány csillag.
Amikor paripám táncol,
odanéZ a nap is százszor.

(Weöres Sándor Paripám csodaszép pejko)

8. Harap-utca három alatt
megnyílt a kutya-tár,
síp-pal-dobbal megnyitotta
Kutyafülű Aladár.
Kutya-tár! Kutya-tár!
Kutyafülű Aladár!

Húsz forintért tarka kutya,
tizéért fehér kutya jár,
törzs-vevőknek öt forintért
kapható a kutya már.
Kutya-tár! Kutya-tár!
Kutyafülű Aladár!

(Weöres Sándor: A kutya-tár)

(Az utóbbi két verset fiúk mondták el, a refrént a kórus ismételte.)

9. Kisültek a kiflik, zsömlék,
Friss, ropogós perecek,
Levelesek a pogácsák!
Gyertek ide gyerekek!
Egyetek, vegyetek!
Jó étvágyat gyerekek!

10. Jól megsült a túrosbéles,
Tölteléke kicsepeg.
Nini, Jani szedegeti
A mazsolaszemeket.
Egyetek, vegyetek!
Jó étvágyat gyerekek!

(Donászy Magda: Vásárban,
Csóka, róka, móka c. verseskötet)

11. Hivogat a lacikonyha
akinek nagy éhe-szomja,
falatozik friss pecsenyét,
kortyolja rá a hegy levét.

(Csukás István: Áll a vásár,
Cifra palota c. verseskötet)

(A lányok, fiúk félkörben helyezkedtek el.)

12. Legények:

Kürtös pogácsa, füstölt szalonna,
itt van rakásra, díszlik halomba.

Lányok:

Minden kcpasznak jut hajnövesztő,
minden ravasznak egy nyírfavessző.

Legények:

Minden leánynak füstös kemence,
minden legénynek tág-öblű pince.

Lányok:

Minden leánynak szép rózsza, szekfű,
minden legénynek hátára seprű.

(Weöres Sándor: Szüret után)

(A kislányok csoportjából kivált két kislány, s ők mondták el a következő verset kézmozdulatokkal kísérve. A refrént a kórus ismételte.)

13. Juli néni, Kati néni
– letye-petye-lepetye! –
üldögélnek a sarokba,
jár a nyelvük, mint a rokka,
– letye-petye-lepetye! –

Bárki inge, rokolyája,
– letye-petye-lepetye! –
Lyukat vágnak középhe,
kitűzik a ház elébe
– letye-petye-lepetye! –

(Weöres Sándor: Pletykázó asszonyok)

(A vásári gyülekezet most nézőközönséggé vált. Megérkeztek a cirkuszosok. Őket figyelték szőnyegre ülve a többiek.)

A cirkuszosok előadása:

Kikiáltó:

Érkezik a vándorcirkusz,
hoznak elefántot,
tarka bohóc vezeti,
Füsti Pisti követi,
ilyet sose látott.

Sátor alól kikiáltó szétnéz:

„Itt látható a nagyhírű bűvész!
A lábával karikázik,
a kezével citerázik,
az orrával orgonázik,
a fülével figurázik,
a szemével gurgulázik,
a szájával vacsorázik!”

(Weöres Sándor: Vásár)

1. Jancsi bohóc
a nevem.
Cintányér a
tenyerem.

Orrom krumpli,
szemem szén.
Szeretném,
ha szeretnél!

Velem nevensz,
ha szeretsz,
Ha nem szeretsz,
elmehetsz!

Szívem, mint a
cégtábla,
ruhámra van
mintázva.

Kezdődik a
nevetés,
Tíz forint a
fizetés.

Ha nincs pénzed
ne nevensz.
Azt nézd, innen
elmehess!

(Gazdag Erzszi: A bohóc köszöntője)

(Ezután a gyerekek a nyári táborban tanult három énekes játékot adták elő, melyeket mozgással, táncal kísérték. A játék után a nézők felálltak, és megkezdődött a farsang.)

Farsangi jelenet:

(A gyerekek félkörbe álltak, a szereplők előléptek. Az első verset két fiú mondta, egymás hátát megvergetve.)

1. Mondok egyet Elemér barátom,
rólad cincog az egér a zsákon.
Mondok egyet te komám, valóban,
rólad ordít a számár az ólban.
(Weöres Sándor: Mondok egyet Elemér)
  2. (Fiú:)
Én vagyok a szemétlapát,
a söprű a párom,
Mindén reggel négy sarokban
táncom veled járom.
(Károlyi Amy: Én vagyok a szemétlapát)
  3. (Táncolva énekeltek a gyerekek:)
Járjunk táncot, ripögő-rofogót,
Pergő, forgó libégő-lobogót.
Weöres Sándor–Kodály Zoltán)
  4. (Fiú:)
Levendula ágastul,
ugorj egyet párostul.
Azért adtam egyszér meggyet,
hogy velem is ugorj egyet.
(Népköltés, Cini-cini muzsika)
  5. (Tánc dallal kísérve):
Csizmás kopogó, táncom dobogó,
Kedvem ragyogó, hej-hó, haja-hó!
Kendőm libégő, lábam tipögő,
Arcom nevető, pajtás gyer' elő.
(Weöres Sándor–Kodály Zoltán)
  6. (Karnevál hercege:)
Trombita harsan, itt a farsang,
karnevál, karnevál!
Sutban a gondom, mert a porondon
áll a bál, áll a bál.
  7. (A lányok, fiúk csárdást jártak, énekeltek, és a zörgőket rázták, amiket a szülők készítettek –
üditő italok kupakját fűzték drótra.)
Itt a farsang, áll a bál,
keringőzik a kanál.
Csárdást jár a habverő,
bokázik a máktörő.
Dirreg-durrog a mozsár,
táncosra vár a mozsár.
A kávészem int neki,
míg az örlő pergéti.
Heje-huja, vigalom! Habos fánk a jutalom.
Mákos patkó, babkávét, értük van a parádé.
(Gazdag Erzsébet–Kodály Zoltán)
- (A dalok, versek Kodály Zoltán: Kis emberek dalai c. füzetében és Weöres Sándor verses-
kötetében találhatóak.)